

**МИСТЕЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ОКСАНИ ПЕТРУСЕНКО НА ТЛІ РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОГО ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст.**

3. Kireyko, V. (2002). Insightful connoisseur of musical folklore. Ivakhnenko L. *Anatoly Kolomiets: Creative portraits of Ukrainian composers*. Kyiv, pp. 74–75. [in Ukrainian].

4. Kolomiets, A. (1960). Kontsertna fantaziiia na temu opery "Taras Bulba" M. Lysenka-L. Revutskoho [Concert fantasy on the themes of the opera "Taras Bulba" by M. Lysenko-L. Revutsky]. Kyiv, 16 p. [in Ukrainian].

5. Kolomiets, A. (1966). Vybrani tvory dlia fortepiano [Selected works for piano]. Kyiv, 40 p. [in Ukrainian].

6. Kolomiets, A. (1968). Prydy, prydy, sonechko [Come, come, sunshine]. Kyiv, 34 p. [in Ukrainian].

7. Kolomiets, A. (1999). Hra-vesnianka [Freckle game]. *Works of Ukrainian composers for piano* / Ed. M. Kravtsev-Barabash. Toronto, pp. 33–34. [in Ukrainian].

8. Kolomiets, A. (2015). Pamiatni zapysky. Rozmovy z uchytel'em [Memorable notes. Conversations with the teacher] / ed., edited, comment., names. show V. Kuzyk. Kyiv, 152 p. [in Ukrainian].

9. Kuzyk, V. (2010). "Taras Bulba". Mykola Lysenko – Levko Revutskyi – Borys Lyatoshynskyi ["Taras Bulba"]. Mykola Lysenko – Levko Revutskyi – Borys Lyatoshynskyi. *Art studies studios*. No. 3. pp. 20–25. [in Ukrainian].

10. Luzhetska, I. (2019). Tsykl fortepiannykh transkryptsii ukrainskykh narodnykh pisen Anatoliia Kolomietsia: vykonavskyi aspekt [A cycle of piano transcriptions of Ukrainian folk songs by Anatoly Kolomyets: performance aspect]. *Science progress in European countries: new concepts and modern solutions: Papers of the 8th International Scientific Conference*. July 12, 2019 / Edited by Ludwig Siebenberg. Stuttgart (Germany). pp. 207–219. [in Ukrainian].

11. Pavliuk, Ya. (2002). Spravzhnii talant vyprobovuietsia chasom [True talent is tested by time]. Ivakhnenko L. *Anatoly Kolomiets: Creative portraits of Ukrainian composers*. Kyiv, pp. 82–85. [in Ukrainian].

12. Siuta, B. (1993). Maister mystetskykh zvuchan [Master of artistic sounds]. *Culture and life*. October 30. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.04.2023

УДК 782.071.2(477):784"19"

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.282833>

Оксана Бобечко, кандидат мистецтвознавства, доцент
кафедри вокально-хорового, хореографічного
та образотворчого мистецтва

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Божена Голембіовська, студентка магістратури
факультету початкової освіти та мистецтва
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

**МИСТЕЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ОКСАНИ ПЕТРУСЕНКО НА ТЛІ РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОГО ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст.**

У статті розглядається мистецька діяльність видатної української співачки Оксани Петрусенко, яка зробила вагомий внесок в історію становлення та розвитку національного вокального мистецтва першої половини ХХ ст. Висвітлюється її оперна та концертно-камерна творчість. Зазначається, що виконавська манера співачки характеризується високим професіоналізмом, особливою народністю та правдивістю відтворення музичних образів. Розглядається фонографічний доробок виконавиці, її репертуарні збірники, а також способи шанування громадськістю ушлявленої артистки.

Ключові слова: Оксана Петрусенко; співачка; мистецька діяльність; опера; романс; українська народна пісня; вокальне мистецтво.

Лім. 12.

Oksana Bobechko, Ph.D. (Art Studies), Associate Professor of the Vocal and Choral,
Choreography and Fine Arts Department,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
Bozhena Holembiovska, Master's Student,
Faculty of Primary Education and Art of
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

**ARTISTIC ACTIVITY OF OKSANA PETRUSENKO
IN THE BACKGROUND OF THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL VOCAL ART
IN THE FIRST HALF OF THE 20th CENTURY**

The article examines the artistic activity of the outstanding Ukrainian singer Oksana Petrusenko, who made a significant contribution to the history of the formation and development of the national vocal art of the first half of the 20th century. In particular, it is noted that in the process of the singer's vocal growth, self-improvement was an essential part. Taking into consideration the lack of systematic musical education, the basis of the singer's professionalism was her vocal and stage talent and her own performance experience. In the process of researching O. Petrusenko opera concert-chamber work, is considered her

wide performance repertoire, which included Ukrainian musical and dramatic works; operettas; operas by Ukrainian, Russian and West European authors; romances and Ukrainian folk songs. It is noted that very significant in the artistic work of the artist were the parts in national operas by M. Lysenko, S. Hulak-Artemovskiy, M. Arkas, B. Pidhoretskyi, as well as the best examples of folk songs, such as "Tam de Yatran kruto vyetsia", "Oi ne svity misiachenku", "Zelenyi barvinochku" and others. The investigation also emphasizes that the artist's creative personality was characterized by a precise sense of the visual and emotional component of Ukrainian melos, which helped to reveal all the beauty and uniqueness of Ukrainian singing culture. The singer's performing style was characterized by professionalism, special folkloric approach and truthfulness in representing musical images. Numerous tour trips are mentioned, including to Western Ukraine. The study also examines the performer's considerable phonographic works, the repertoire collections "Ukrainian folk songs. From the repertoire of Oksana Petrusenko", as well as ways of honouring the talented artist by the public. It is noted that Oksana Petrusenko's significant contribution to the establishment and development of the vocal art of Ukraine has undeniable influence on the formation of value orientations and the cultural and spiritual heritage of the Ukrainian people and is worthy of further scientific research.

Keywords: Oksana Petrusenko; singer; artistic activity; opera; romance; Ukrainian folk song; vocal art.

Постановка проблеми. Мистецтво співу становить невід'ємну та важливу складову в процесі формування сучасного вчителя музичного мистецтва. На етапі засвоєння фахових теоретико-методологічних аспектів навчання, окрім розвитку та вдосконалення вокально-технічних умінь та навичок, основою вокальної підготовки студентів мистецьких факультетів закладів вищої освіти, на нашу думку, повинно стати вивчення виконавського та педагогічного доробку кращих представників національної вокальної школи, які здобули визнання як в Україні, так і за кордоном. Знайомство підрастаючого покоління з мистецькою спадщиною видатних співаків та співачок, які "є продовжувачами славетних національних традицій, що склалися протягом кількох століть на основі синтезу українського церковного і народного співу та різних європейських вокальних систем" [6, 114], а також осмислення їх вокально-виконавських традицій, видається важливим аспектом в процесі становлення майбутнього педагога та набуває особливого значення в сучасних умовах трансформації культурної та освітньої галузей.

Серед когорти видатних представників українського вокального мистецтва першої половини ХХ ст., вирізняється постать народної артистки УРСР, уславленої оперної та концертно-камерної співачки Оксани Петрусенко (1900–1940). Непересічний талант та унікальна творча вдача мисткині перетворили її виконавське мистецтво на виняткове явище, яке й сьогодні вражає своєю майстерністю та є яскравим свідченням великого культурно-мистецького потенціалу українського народу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто зауважити, що до творчої постаті О. Петрусенко зверталися у своїх розвідках М. Кагарлицький, Г. Філіпенко, Б. Щурик, М. Золотарьова. Статті В. Горбатюк, В. Грабовського, В. Зайця, С. Савченка, І. Сікорської, М. Залюбовської, що вміщені на шпальтах української періодики, виявляють зацікавлення їх авторів життєвим та творчим шляхом мисткині. Довідкову інформацію про співачку можна відшукати на сторінках українських енциклопедій (Г. Брега, І. Лисенко) та довідників (Я. Липська), а також в мережі Інтернет (А. Зборовський,

В. Кравченко, Л. Сашкова, С. Цалик). Окрім низки видань в упорядкуванні М. Кагарлицького, згадані публікації, здебільшого, містять біографічні відомості про О. Петрусенко та описують певні етапи її творчого шляху. Однак, плідна мистецька діяльність співачки потребує більш детального висвітлення у наукових дослідженнях. Зокрема, актуальним для вивчення залишається чималий творчо-виконавський доробок мисткині.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей мистецької діяльності О. Петрусенко на тлі розвитку національного вокального мистецтва першої половини ХХ ст.

Виклад основного матеріалу. "Виконавське мистецтво Оксани Петрусенко – явище, унікальне на українській оперній сцені та концертній естраді" [4, 3], однак дорога співачки до визнання була надто тернистою та важкою. Народилася Оксана Петрусенко (з дому Ксенія Бородавкіна) 18 лютого 1900 р. в селі Балаклія, що на Харківщині, в типовій для того часу бідній селянській родині. Через складне матеріальне становище, дівчинка, що жила на той час у Севастополі, не лише не змогла отримати належну освіту, а й була змушена в підлітковому віці важко працювати. З-поміж однолітків Оксану вирізняв непересічний співочий талант, завдячуючи якому, вона, не маючи жодної музичної підготовки, прекрасно виконувала не лише народні пісні, а й складніші твори, до прикладу, уривки з опер С. Гулака-Артемовського, Р. Леонкавалло та А. Рубінштейна. Перші успішні виступи у самодіяльному хорі, очолюваному Г. Загалом, а згодом і в складі трупи пересувного українського театру О. Глазуненка, привели молоду дівчину на шлях вокального мистецтва.

1918 р. О. Петрусенко стала артисткою Державного побутового українського музично-драматичного театру в Херсоні, де впродовж лише двох років змогла опанувати доволі об'ємний музично-драматичний репертуар (також опери й оперети), який налічував близько двадцяти ролей, серед яких Наталка з опери "Наталка Полтавка" М. Лисенка, Одарка та Оксана з опери "Запорожець за Дунаєм" С. Гулака-Артемовського, Катерина з однойменної опери М. Аркаса, Аза з однойменної п'єси М. Ста-

рицького, Галина з п'єси "Ой не ходи, Грицю, тай на вечорниці" та ін. Упродовж наступних декількох років, гастролуючи з труппами периферійних українських музично-драматичних театрів під орудою П. Коваленка, Д. Гайдамаки, В. Красенка, І. Сагатовського, В. Силича, артистка представила публіці ще чимало нових довершених музичних образів. Серед них вирізнялися Галька з однойменної опери С. Монюшка, Сільва з однойменної оперети І. Кальмана та ін.

Варто відзначити, що першими педагогами О. Петрусенко на сцені були провідні тогочасні театральні І. Сагатовський, К. Лучицька, В. Варецька, П. Саксаганський, які стали не лише наставниками, а й добрими друзями мисткині. Постійне прагнення до вдосконалення вокальної майстерності та бажання співати на великій оперній сцені, привели О. Петрусенко до Музично-драматичного інституту імені М. Лисенка, де 1923 р. вона розпочала навчання в класі сольного співу професорки К. Мілютіної-Ліхачової. Крім того, впродовж 1924–1925 рр., вона брала уроки у прославленої вокалістки О. Муравйової, котра за майже сорок років педагогічної діяльності в Київській консерваторії, створила власну вокально-методичну систему та виховала понад 400 співаків та педагогів вокалу. Навчання О. Петрусенко було короткотривалим. Через складне матеріальне становище, співачка була змушена повністю припинити студії. Однак незважаючи на відсутність спеціальної музичної освіти, чи хоча б довготривалих уроків співу, вона все-таки стала відомою оперною та камерно-концертною співачкою, домоглася визнання серед простих шанувальників вокального мистецтва і професіоналів. Таких унікальних випадків в історії вокального мистецтва не так багато. Творчість О. Петрусенко, що насамперед опиралася на театральний досвід, стала яскравим прикладом "чарівного перетворення актриси українського музично-драматичного театру в суто оперну співачку" [1, 55]. Основу її професійності склали вокально-сценічне обдарування, власні досвід та спостережливість, а також щоденна титанічна праця над собою. Самовдосконалення займало важливе місце у процесі її вокального зростання. "Працювати їй доводилося немало, до того ж більше самотужки, самотійно, ніж з консерваторськими вчителями й керівниками... Наскільки відомо, її основною творчою школою була праця в театрах. Життєві обставини склалися не на користь систематичної мистецької підготовки... Але про народну артистку Оксану Андріївну Петрусенко громадськість зберігає пам'ять як про людину яскравого мистецького обдарування й великої художньої майстерності" [3, 244] – зауважив Д. Євтушенко. У контексті розгляду специфіки фахового становлення співачки варто згадати постать відомої піаністки О. Вишневиц, котра разом з провідними виконавцями свого часу П. Біли-

ником, М. Гришком, О. Загребельним, С. Козаком, М. Кондратюком, А. Мокренком, К. Огневим, Б. Руденко, З. Христинич та ін. підготувала чимало класичних та сучасних оперних партій українських та зарубіжних авторів, цілу низку різноматематичних та різножанрових концертних програм, які вирізнялися високим професіоналізмом, змістовністю і неповторним виконавським інтерпретуванням. Концертмейстерка високої кваліфікації, що бездоганно знала специфіку вокального репертуару та володіла методикою занять з оперними співаками, часто гастролувала з О. Петрусенко. Вона допомагала виконавиці опанувати основні оперні партії, сприяла підвищенню її виконавської та вокальної культури. Згодом стала авторкою спогадів про виконавицю [1, 106].

Тож, припинивши 1925 р. навчання, О. Петрусенко повернулася до мандрівної труппи І. Сагатовського. Завдяки успішним виступам вона була запрошена на роботу в Казанський оперний театр, де "її дебют у партії Оксани в опері "Черевички" П. Чайковського 13 грудня 1927 р. пройшов блискуче і знаменував народження Петрусенко як оперної співачки" [4, 9]. У новому колективі артистка пропрацювала лише неповних два роки, проте зуміла підготувати й виконати складні вокальні партії, серед яких Ярославна з опери О. Бородіна "Князь Ігор", Тетяна з опери П. Чайковського "Євгеній Онегін", Маргарита з опери Ш. Гуно "Фауст", Аїда і Тоска з однойменних опер Дж. Верді та Дж. Пуччіні, Недда з опери Р. Леонкавалло "Паяци" та ін. Оперні за участі О. Петрусенко проходили з постійними аншлагами, а її зростаюча професійна майстерність вражала не лише слухачів, а й знаменитих колег-співаків та диригентів. У цей період співачка також продовжила формувати й вдосконалювати свій камерно-концертний репертуар, основу якого склали народні пісні. Виконавський феномен артистки підтверджувався численними схвальними відгуками у тогочасній пресі. До прикладу, в одній з рецензій зазначалося: "Незвичайний успіх у публіки мала артистка Петрусенко. Сильний голос, уміння володіти ним, внутрішня експресія, пристрасний вібруючий тембр колоратури, ліричні переходи при виразній дикції та міміці буквально захоплювали публіку, яка викликала артистку без кінця" [4, 9]. Згодом на творчому шляху співачки були нові партії та триумфальні виступи в оперних театрах Баку, Свердловська, Самари, а також численні пропозиції залишитися працювати в їх мистецьких колективах.

Варто наголосити, що, окрім високої виконавської та сценічної майстерності, творчій особистості О. Петрусенко були притаманні патріотичні риси. Співачка повсякчас вирізнялася любов'ю до рідної землі та української пісенної культури, на якій вона творчо зростала. Ідентифікуючи себе та власну мистецьку діяльність з Україною, 1934 р.

вона прийняла пропозицію Київського театру опери й балету, натомість відмовившись від престижної роботи в Ленінградській опері. Успішно дебютувавши в ролі Аїди з однойменної опери Дж. Верді, О. Петрусенко впродовж шести років була неперевершеною солісткою столичної опери. Працюючи поряд з видатними оперними виконавцями М. Литвиненко-Вольгемут, З. Гайдай, Ю. Кипоренко-Даманським, М. Гришком, М. Донцем, І. Паторжинським, а також з високопрофесійними диригентами А. Пазовським, В. Йоришем та режисерами Й. Лапицьким і В. Мандзієм, вона зуміла вповні розкрити свій винятковий вокально-сценічний талант та значно збагатити власний виконавський доробок.

Оперний репертуар О. Петрусенко налічував понад 40 вокальних партій, кожній з яких була притаманна особлива виконавська довершеність. Така кількість ролей у творчому доробку мисткині є вражальною, з огляду на те, що вона відійшла у вічність маючи лише сорок років. Для артистки, вихованою на кращих традиціях національного музичного фольклору, що розпочинала творчо-виконавську діяльність з українських музично-драматичних творів авторства М. Кропивницького, Г. Квітки-Основ'яненка, М. Старицького, улюбленими і близькими по духу стали опери українських авторів М. Лисенка ("Наталка Полтавка"), С. Гулака-Артемівського ("Запорожець за Дунаєм"), М. Аркаса ("Катерина"), Б. Підгорецького ("Купальська іскра"). Також з великим творчим запалом співачка брала участь у численних оперних постановках російських та західноєвропейських класиків, майстерно виконувала цілу низку партій з опер радянських композиторів. Відомим є той факт, що в оперному творі музична драматургія розкривається завдяки вокально-сценічному мистецтву його головних героїв. Цим мистецтвом досконало володіла О. Петрусенко. Вона була наділена голосом унікальної краси та надзвичайно широкого діапазону. В поєднанні з театральним обдаруванням, дзвінкий та легкий, як у колоратурного сопрано, а за потреби сильний і проникливий, як у лірико-драматичного, милозвучний голос допомагав артистці створювати психологічно переконливі й неповторні вокальні образи. Як і самій співачці, її героїням були притаманні емоційна виразність, щирість та людяність. Вистави за участю артистки були сповнені позитивної енергетики та повсякчас викликали позитивні емоції у слухачів.

Не менш важливе місце в мистецькому доробку О. Петрусенко займала камерно-вокальна творчість. В історію національного музичного мистецтва співачка також ввійшла, як популяризаторка та одна з кращих виконавиць українських народних пісень та романсів. "Все ж яка велика була Оксана Андріївна у вітчизняному та світовому оперному репертуарі, а все ж найбільше її талант розкрився в українській

народній пісні, романсі, національній опері. Тут вона була в своїй стихії" [9, 113] – зауважила її багатолітня концертмейстерка Н. Скоробагатько. Притаманне артистці тонке відчуття образно-емоційної складової українського мелосу, допомагало виявляти усю красу та унікальність української співучої культури. Твори, що мали яскраво виражену народнопісенну основу, були улюбленими для співачки та займали почесне місце у її концертному репертуарі. Виконавською технічністю, душевністю та глибиною проникнення вирізнялися "Там, де Ятрань круто в'ється", "Ой не світи, місяченьку", "Зеленький бар-віночку", "Спать мені не хочеться", "Гандзя", "Ой, дівчино-небого", "В кінці греблі шумлять верби", "Стоїть гора високая", "Нащо мені чорні брови" та багато інших пісень. Блискуче виконання та інтерпретування артисткою згаданих творів й до сьогодні багатьма музикознавцями вважається найкращим.

Творче життя О. Петрусенко було сповнене численними гастрольними поїздками. Її виступи повсякчас зчиняли справжній фурор та ставали незабутніми для шанувальників вокального мистецтва. На підтвердження значних творчих здобутків, 1936 р. О. Петрусенко була удостоєна почесного звання заслуженої артистки УРСР та нагороджена почесним орденом "Знак пошани". Перебуваючи на вершині творчої кар'єри, співачка отримала запрошення продовжити виконавську діяльність в Москві, однак знову відмовилася від заманливої пропозиції. Вкотре підтверджуючи свою "українськість", вона зауважила: "України я ніколи не покину, вона мені все дала: і славу, і щастя" [4, 16].

1 вересня 1939 р. розпочалася друга світова війна. Гітлерівці вторглися на територію Польщі, а вже за 16 днів радянські війська анексували західно-українські та західнобілоруські землі. Услід за військовими, з пропагандистською метою, в Західну Україну були відправлені провідні радянські культурні діячі. Поїздка О. Петрусенко у складі агітбригади була доволі неоднозначною в історико-політичному контексті, проте вона стала знаковою для виконавиці у творчому аспекті. Репрезентуючи мешканцям регіону власне виконавське мистецтво, артистка також представила увазі слухачів нову, написану спеціально для неї, пісню "Україно моя, Україно", авторства Д. Покраса на слова В. Лебедева-Кумача. Окрім того, що згадана композиція мала яскраве ідеологічне забарвлення, вона була доволі складною у виконавському плані. Прем'єрне виконання у Львові було високопрофесійним та незабутнім. Емоційно піднесене, воно стало взірцем для майбутніх виконавців. Під час подорожі співачка зустрілася з композиторами В. Барвінським та Н. Нижанківським, а також легендарною співачкою С. Крушельницькою. Цього ж року О. Петрусенко була удостоєна звання народної артистки УРСР, а вже за пів року, в липні 1940 р., в розквіті життєвих

і творчих сил раптово пішла з життя. Смерть мисткині стала потрясінням для її шанувальників, а також численних поціновувачів національного вокального мистецтва. Похорон О. Петрусенко був велелюдним, а місцем її останнього спочинку стало Байкове кладовище в Києві.

Пересвідчитися у правдивості численних схвальних відгуків, які свого часу звучали на адресу О. Петрусенко, можна й сьогодні, прослухавши грамплатівки з голосом співачки. На жаль, зроблені записи, далеко не охоплюють чималий виконавський репертуар артистки та не дозволяють уявити всю повноту її артистичного обдарування. Красномовною є сама подія, адже на той час фахівці з Києва та Москви відтворювали на грамофонних платівках виступи лише найпопулярніших українських вокалістів і хорових колективів. Впродовж 1935–1939 рр., виконавицею було зроблено близько 45 записів, зокрема 20 народних пісень, чотири пісні Наталки з опери М. Лисенка “Наталка Полтавка”, два фрагменти з опери С. Гулака-Артемівського “Запорожець за Дунаєм”, низка романсів як українських, так і російських композиторів [2, 291]. Згадуючи звукозаписувальний процес, який проходив за участю О. Петрусенко у січні 1939 р., Н. Скоробагато зауважила, що “записувалася Оксана швидко й легко, голос звучав чисто й виразно. Запис зберіг красу її тембру та чітку дикцію. Майже всі номери Петрусенко записала відразу, без зупинок” [9, 129]. Слова знаної піаністки вкотре підтверджують багатогранність таланту української співачки.

З метою якомога повнішого збереження творчого здобутку О. Петрусенко, в 1974 та 1990 рр. були видані репертуарні збірники під назвою “Українські народні пісні. З репертуару Оксани Петрусенко” [10]; [11]. Їх упорядницею стала незмінна концертна акомпаніаторка співачки Н. Скоробагато. Оскільки, нотний архів О. Петрусенко був практично втрачений під час війни, фортепіанний супровід більшості обробок, вміщених у згаданих виданнях, був відтворений піаністкою із записів, що були зафіксовані на платівках. При опрацюванні текстового матеріалу творів, упорядницею було повністю збережено виконавську редакцію О. Петрусенко. До збірників увійшли практично всі українські народні пісні, виконувані колись артисткою. Зокрема “В кінці греблі шумлять верби”, “Зеленький барвіночку” (обр. П. Бойченка), “Лугом іду, коня веду” (обр. М. Лисенка), “Чи я в лузі не калина була” (обр. О. Сандлера), “Ой не світи, місяченьку”, “Ой на гору козак воду носить”, “Спать мені не хочеться”, (обр. Л. Кауфмана) та ін. Сьогодні ці видання не лише зберігають пам’ять про улюблену багатьма народну виконавицю, вони є затребуваними серед педагогів і вокалістів, адже містять, завжди актуальні як навчальний та концертно-виконавський матеріал українські народні пісні.

Упродовж багатьох десятиліть українці свято бережуть пам’ять про видатну співачку. 1966 р. в Києві на фасаді будинку, в якому впродовж 1937–1940 рр. проживала артистка, було встановлено гранітну меморіальну дошку з її бронзовим барельєфним портретом. 2008 р. схожий пам’ятний знак було урочисто відкрито в Казані на фасаді Татарського державного театру драми і комедії імені Каріма Тінчуріна. Згадана подія стала знаковою в культурно-мистецькому житті міста та підкреслила значний внесок видатної української співачки в розвиток оперного мистецтва Татарстану [5]. 2010 р. пам’ятну дошку видатній українській співачці було встановлено в Севастополі на фронтоні Севастопольського театру імені Луначарського. На жаль, через два місяці після встановлення, плиту, на якій було зображено співачку та соловейка (О. Петрусенко часто називали “українським соловейком”), знищили вандали. Вітаючи цей варварський акт, багато дописувачів севастопольських інтернет-форумів зазначали, що “раз це українська співачка, то нічого їй робити у “нашому російському Севастополі” [7].

Ще одним способом вшанування громадськістю артистки, стало присвоєння її імені вулицям українських міст. Зокрема, в Голосіївському районі Києва є вулиця імені О. Петрусенко. У Балаклії, на малій батьківщині співачки, її ім’ям теж названа одна з вулиць міста. У районному будинку культури від 1963 р. функціонує кімната-музей О. Петрусенко, а від 1991 р. в Балаклійському краєзнавчому музеї представлена експозиція, присвячена мисткині [8].

В особливий спосіб 2000 р. відбулося вшанування таланту мисткині на всеукраїнському рівні. Спеціальним поштовим штемпелем була погашена марка, випущена українським державним підприємством поштового зв’язку з нагоди 100-річчя від дня народження О. Петрусенко. Спецпогашення ювілейної марки, яка увіковічнила пам’ять про видатну українку, стало визначною подією для філателістів та усіх шанувальників її таланту. Через десять років, 5 лютого 2010 р., Національним банком України до обігу була введена срібна ювілейна монета номіналом 5 гривень, що була присвячена О. Петрусенко та ввійшла до серії “Видатні особистості України”. На її реверсі зображено портрет видатної української оперної співачки, однієї з кращих виконавиць українських народних пісень та романсів в національному костюмі, написано ім’я і прізвище мисткині та вказано роки її життя і смерті.

Також 2000 р. у Херсоні було започатковано Всеукраїнський вокальний конкурс імені О. Петрусенко, приурочений 100-річчю від дня народження співачки. Він був покликаний не лише зберегти пам’ять про уславлену виконавицю, яка саме в цьому місті розпочала творчий шлях, а й популяризувати українське народнопісенне мистецтво та класичну вокальну спадщину, виявити й підтримати обда-

рвану молодь. Конкурс став знаменною подією в культурному житті Херсонщини, а відтак і України. Усвідомлюючи важливість мистецького заходу, організатори зробили його щорічним. Від часу заснування конкурс вирізнявся високим виконавським рівнем і наявністю високопрофесійного та вимогливого журі, до складу якого входили видатні майстри українського вокального мистецтва з Києва, Харкова, Львова, Одеси. Його затребуваність та високу популярність серед вокалістів, засвідчили численні учасники з України, а також з Білорусі, Молдови, Латвії, Грузії, Азербайджану, Китаю та Великобританії. Традиційними в конкурсних програмах стали концерти, майстер-класи та “круглі столи” за участі провідних сучасних педагогів та вокалістів, які завжди радо ділилися власним досвідом, обговорювали актуальні питання з педагогіки та виконавства. Сприяння у становленні підростаючого покоління вокалістів, розкриття їх духовно-естетичних здібностей та вокального обдарування стало основною метою конкурсних змагань. Варто відзначити, що 2007 р. у конкурсних змаганнях взяли участь студенти ДДПУ імені І. Франка М. Корнужак та В. Сич, які на високому виконавському рівні представили клас заслуженого працівника культури України Б. Щурика та отримали найвищі нагороди [12, 137].

Висновки. Підсумовуючи, варто відзначити, що мистецька діяльність О. Петрусенко стала знаковим явищем в історії становлення та розвитку національного вокального мистецтва першої половини ХХ ст., яке є важливою складовою музичної культури українського народу. Не маючи системної професійної музичної освіти, обдарована співачка зуміла стати однією з найбільш помітних постатей української музичної культури означеного періоду. Її плідна творчо-виконавська діяльність, що вирізнялася високим професіоналізмом, особливою народністю та правдивістю відтворення образів, засвідчила, що процеси саморозвитку та самовдосконалення, відповідно до вимог професії, є визначальними і вимагають відповідної самоорганізації. Мисткиня, що була блискучою співачкою й акторкою одночасно, залишила вагомий слід в історії національного оперного виконавства. Утверджуючи і популяризуючи народнопісенну творчість, вона зуміла піднести українські народні пісні та романси на технічно-високий художній рівень. Неповторна співоча манера О. Петрусенко, що стала своєрідною школою для професійних та аматорських виконавців, полягала у створенні довершених музичних образів та правдивих людських характерів. Природне відчуття і майстерне відтворення вокально-технічних елементів виконуваних композицій, стали запорукою її довершеної музичної інтерпретації. Вагомий внесок О. Петрусенко у становлення та розвиток вокального мистецтва України має неза-

перечний вплив на формування ціннісних орієнтирів та культурно-духовних надбань українського народу та є вартим подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк В. Вокальна педагогіка (сольний спів) : підручник. Київ : Віпол, 2007. 174 с.
2. Дискографія О.А. Петрусенко. *Оксана Петрусенко: спогади, листи, матеріали* / упоряд. М. Кагарлицький; Г. Філіпенко. Київ : Музична Україна, 1980. С. 291–294.
3. Свтушенко Д. Яскравий, самобутній талант. *Оксана Петрусенко: спогади, листи, матеріали* / упоряд. М. Кагарлицький; Г. Філіпенко. Київ : Музична Україна, 1980. С. 239–244.
4. Кагарлицький М. Безсмертна в пам'яті народній. *Оксана Петрусенко: спогади, листи, матеріали* / упоряд. М. Кагарлицький; Г. Філіпенко. Київ : Музична Україна, 1980. С. 3–20.
5. Казанська пам'ять про Оксану Петрусенко. *Кримська світлиця*. № 23. URL: <http://svitytsia.crimea.ua/?section=article&artID=5981>
6. Колесник Є. Виховання співака-актора в контексті української оперної школи. *Часопис Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського. Мистецтвознавство*. № 2 (55). 2022. С. 113–126.
7. Пругула В. У Севастополі вандали розбили пам'ятну дошку “українському соловейкові”. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/2015880.html>
8. Скляр О. До 120-річчя з дня народження О.А. Петрусенко. URL: <https://dani-info.com/ru/do-120-richchya-z-dn-ya-narodzheniya-o-a-petrusenko/>
9. Скоробогатько Н. Оксана Петрусенко. Спільна робота. Зустрічі. Враження. *Оксана Петрусенко: спогади, листи, матеріали* / упоряд. М. Кагарлицький; Г. Філіпенко. Київ : Музична Україна, 1980. С. 110–136.
10. Українські народні пісні з репертуару Оксани Петрусенко: ноти / упоряд. Н.І. Скоробогатько. Київ : Музична Україна, 1974. 62 с.
11. Українські народні пісні з репертуару Оксани Петрусенко: ноти / упоряд. Н.І. Скоробогатько. Київ : Музична Україна, 1990. 72 с.
12. Щурик Б. Оксана Петрусенко в житті й на сцені. *Молодь і ринок*. Щомісячний науково-педагогічний журнал. Дрогобич, 2016. № 1. С. 132–137.

REFERENCES

1. Antoniuk, V. (2007). *Vokalna pedahohika (solnyispiv): pidruchnyk [Vocal pedagogy (solosinging): textbook]*. Kyiv, 174 p. [in Ukrainian].
2. Dyskohrafiia O.A. Pertusenko (1980). [Discography of O.A. Pertusenko]. *Oksana Petrusenko: memories, letters, materials*. (Ed.). M. Kagarlytskyi; G. Filipenko. Kyiv, pp. 291–294. [in Ukrainian].
3. Yevtushenko, D. (1980). *Yaskravyy, samobutnii talant [Bright, original talent]*. *Oksana Petrusenko: memories, letters, materials*. (Ed.). M. Kagarlytskyi; G. Filipenko. Kyiv, pp. 239–244. [in Ukrainian].
4. Kagarlytskyi, M. (1980). *Bezsmertna v pamiaty narodnii [Immortal in the memory of the people]*. *Oksana Petrusenko: memories, letters, materials*. (Ed.). M. Kagarlytskyi; G. Filipenko. Kyiv, pp. 3–20. [in Ukrainian].
5. Kazanska pamiat pro Oksanu Petrusenko [Kazan memory of Oksana Petrusenko]. *Crime anlight house*. Vol. 23.

THE FOREIGN EXPERIENCE OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE EDUCATORS OF CHILDREN OF EARLY AGE

Available at: <http://svitlytsia.crimea.ua/?section=article&artID=5981> [in Ukrainian].

6. Kolesnyk, Ye. (2022). Vykhovannia spivaka-aktora v konteksti ukrainskoi opernoi shkoly [Education of a singer-actor in the context of the Ukrainian opera school]. *Journal of the National Music Academy of Ukraine named after P.I. Tchaikovsky. Arthistory*. Vol. 2 (55). pp. 113–126. [in Ukrainian].

7. Prytula, V. U Sevastopoli vandaly rozbyly pamiatnu doshku “ukrainskomu soloveikovovi” [In Sevastopol, vandals broke a plaque commemorating the “Ukrainian Nightingale”]. Available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/2015880.html> [in Ukrainian].

8. Skliar, O. Do 120-richchia z dnianarodzhennia O.A. Petrusenko [To the 120th anniversary of the birth of O.A. Petrusenko]. Available at: <https://dani-info.com/ru/do-120-richchya-z-dnya-narodzhennya-o-a-petrusenko/> [in Ukrainian].

9. Skorobahatko, N. (1980). Oksana Petrusenko. Spilna robota. Zustrichi. Vrazhennia [Oksana Petrusenko. Joint work.

Meetings Impression]. *Oksana Petrusenko: memories, letters, materials*. (Ed.). M. Kagarlytskyi; G. Filipenko. Kyiv, pp. 110–136. [in Ukrainian].

10. Ukrainski narodni pisni z repertuaru Oksany Petrusenko: noty. (1974). [Ukrainian folksongs from the repertoire of Oksana Petrusenko: notes. (Ed.). N.I. Skorobogatk. Kyiv, 62 p. [in Ukrainian].

11. Ukrainski narodni pisni z repertuaru Oksany Petrusenko: noty. (1990). [Ukrainian folk songs from the repertoire of Oksana Petrusenko: notes. (Ed.). N.I. Skorobogatk. Kyiv, 72 p. [in Ukrainian].

12. Shchuryk, B. (2016). Oksana Petrusenko v zhytti y natseni [Oksana Petrusenko in life and work]. “Youth and market”. *Monthly scientific-pedagogical journal*. Drogobych, Vol. 1. pp. 132–137. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11.04.2023

UDC 005.336.4-027.63:378:373.2.011.3-051

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.282773>

**Oksana Popovych, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Preschool and Special Education Department,
Mukachevo State University**

THE FOREIGN EXPERIENCE OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE EDUCATORS OF CHILDREN OF EARLY AGE

Modern challenges in the modernization of preschool education place high demands to the professional training of future educators of children of early age. In order to identify the common and special in the tendencies of training future educators of children of early age, to assess the possibilities of mutual enrichment of the national systems of foreign countries and Ukraine, the author has revealed the strategies and approaches to their training in the USA, Australia, Germany, Italy, Czech Republic, France, Slovenia, Denmark, Poland. The attention to the foreign experience of training preschool education specialists has been caused by the fact that in most countries of the world there has been a significant body of research on this issue. In the process of theoretical analysis of the researches on the experience of training future educators in different countries of the world, the author has found that most universities implement modules that are fundamental in the following areas: physical development and physical activity of children, health care; communication and society; environment; religion, jurisprudence, ethics, etc. The analysis of foreign systems of training future educators of children of early age has made it possible to identify a number of fundamental approaches on which most countries are based: integrative; connection of theoretical and practical activities of students with the real situation in preschool education; multifunctionality and dynamism of the educational process; usage of various forms and methods of pedagogical influence. We are convinced that the implementation of modern experience of foreign countries in training of future educators will make it possible to overcome a number of negative tendencies in the practice of working with children of early age in the Ukrainian system of preschool education, and the productive usage of positive foreign experience is possible only if Ukrainian socio-economic realities, cultural and educational traditions of the country have been taken into account.

Keywords: future educators of children of early age; professional training; foreign experience; preschool education; children of early age.

Ref. 13.

**Оксана Попович, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівського державного університету**

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Сучасні виклики, що супроводять модернізацію дошкільної освіти ставлять високі вимоги до професійної підготовки майбутніх вихователів дітей раннього віку. З метою виявлення загального й особливого в тенденціях цього процесу, оцінки можливостей взаємозбагачення національних систем закордонних країн та України, автором розкрито стратегії, підходи у їхній підготовці у США, Австралії, Німеччині, Італії, Чеській Республіці, Франції, Словенії, Данії, Польщі. Привернення уваги до зарубіжного досвіду підготовки фахівців дошкільної освіти зумовлено тим, що в більшості країн